

T.B.M.M.
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ
Grup Başkanlığı
Sayı : 23554
Tarih : 16.01.2023

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifim gerekçesi ile birlikte ektedir.

Gereğini arz ederim.

Zeynel ÖZEN
İstanbul Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	Plan ve Bütçe
Esas Komisyon	Adalet
Tarih: 17 Ocak 2023	Esas No: 2/4876

TBMM KANUNLAR ve KARARLAR BSK.1.G1
17 Ocak 2023
Numara:

TBMM GENEL EVRAK
17 Ocak 2023
No: 1154528

GENEL GEREKÇE

Birleşmiş Milletlerin 1984 tarihli “İşkenceye Karşı Sözleşme” başlıklı sözleşmesinde işkence şu şekilde tanımlanmaktadır: *“Bir kişiden veya üçüncü bir şahıstan bilgi almak, o kişinin veya üçüncü bir şahsın itiraf etmesini sağlamak, o kişiyi veya üçüncü bir şahsı işlediği veya işlediğinden şüphelenilen herhangi bir eylemden dolayı cezalandırmak, her tür ayırimcılıktan kaynaklanan herhangi bir nedenle söz konusu kişiyi veya üçüncü bir şahsı korkutmak veya zorlamak amacıyla, kamu görevlisi veya resmi görevli olarak hareket eden herhangi bir şahsın rızası, emri veya göz yummasıyla, söz konusu kişiye acı vermek veya canını yakmak kastıyla yapılan zihinsel ve/veya fiziksel herhangi bir hareket işkencedir.”*

Türk Ceza Kanunu’nda (TCK) “işkence” bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışlar olarak nitelendirilmektedir.

1982 Anayasası’nın “Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı” kenar başlıklı 17. maddesi “Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz.” biçiminde açık bir düzenlemeye gitmiştir. Anayasa başta olmak üzere TCK ile de kesin biçimde yasaklanan işkence konusunda, ülkemizin belleği kötü hatıralarla doludur. 8 Ocak 1996 tarihinde polis tarafından gözaltına alındıktan sonra İşkenceyle öldürüldüğü mahkeme kararıyla tescil edilen nadir isimlerden olan gazeteci Metin Göktepe belleğimizde iz bırakan en acı örneklerden birisidir. 9 Aralık 2021’de Kandıra Cezaevinde yaşamını yitiren Garibe Gezer’in cezaevinde yerde sürüklenerek götürüldüğü işkence görüntüleri kamuoyuna yansımıştır.

İşkencenin; ideolojik, ırki veya dini saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda sistemli olarak işlenmesi insanlığa karşı suç niteliğini doğurmaktadır. İşkence, resmiyette ilk olarak İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi tarafından yasaklanmıştır. Bu beyannamenin 5. maddesinde işkence görmeme hakkını; “Hiç kimseye işkence ve zulüm uygulanamaz, insanlık dışı ya da onur kırıcı biçimde davranılamaz, ceza verilemez” şeklinde tanımlamıştır. İşkence yasağı, Türkiye Cumhuriyeti devletinin de imzacılar arasında olduğu 1950 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve 1966 tarihli Birleşmiş Milletler Sivil ve Medeni Haklar Sözleşmesi gibi çeşitli anlaşmalarla da koruma altına alınmıştır.

Uluslararası insan hakları sözleşmelerinin yanı sıra, Cenevre Sözleşmeleri, İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşmesi ve Avrupa İşkenceyi önleme Sözleşmesi gibi sözleşmelerde özel olarak işkencenin önlenmesi ve cezalandırılması amacıyla hazırlanmıştır.

İşkence her koşulda yasaklanmış olmasına karşın, işkencenin bütün dünyada bu kadar yaygın olarak uygulanması, yasaklama ve uygulama arasındaki uyumsuzluk, bireyleri işkence ve kötü muameleden korumak için devletlerin etkin önlemleri tanımlayıp, uygulamaya koymaları gerektiğini de göstermektedir. Ülkemizde de bu konuda atılması gereken ciddi adımların olduğu, kamuoyunca tartışılmaya devam edilmektedir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun (DMK) "Kişilerin Uğradığı Zararlar" başlıklı 13. Maddesinde 2002 yılında yapılan düzenleme ile işkence ve kötü muamelenin engellenmesi amaçlanmıştır. Buna göre: "İşkence ya da zalimane, gayri insani veya haysiyet kırıcı muamele suçları nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince verilen kararlar sonucunda Devletçe ödenen tazminatlardan dolayı sorumlu personele rücu edilmesi hakkında da yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır." Ancak; bu düzenlemenin yeterli olmadığı açıktır. Daha net ve kesin çerçeveli bir düzenlemeye ihtiyaç olduğu konusunda kamuoyunda görüş birliği bulunmaktadır.

Bunlarla birlikte, toplumsal gösterilerde polisin orantısız şiddet uygulaması ve artık bu şiddetin uzuv kaybına ve hatta can kaybına neden olması da kötü muamele konusunda önemli örneklerdir. Kötü muamele ve orantısız şiddet uygulayan kamu personelinin yargılanması ve halklarımızın vicdanında da kabul görecektir sonuçlar alınmasının yanında, neden oldukları tazminat cezalarının kendilerine rücu edilmesi zorunlu olmalıdır.

Bu bağlamda; 657 sayılı DMK'nın 13. maddesinde yukarıda bahsi geçen yetersizlik 2 açıdan ele alınmaktadır. İlk olarak, getirilen düzenlemede rücu yönetimin takdirine bırakılmıştır. İkinci olarak ise iç hukuk yollarından doğan zararların kapsam dışında tutulmuştur. Oysa iç ve dış hukukça kesinlikle yasaklanan işkenceye karışmış kamu personelinin, devleti uğrattığı maddi kaybın mutlaka kendisine rücu edilebilmesi gerekmektedir. Kamu personelinin, işkence ve kötü muamele nedeniyle devleti uğrattığı zararın "işkence görmüş kişi ve yakınlarının" da ödediği vergilerce karşılanması adil bir tutum değildir. Ayrıca; yalnızca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nce verilen cezalar değil, iç hukuk tarafından zarara uğradığı tespit edilen cezaları kapsamı doğru bir uygulama olacaktır.

Yukarıda bahsi geçen nedenlerden dolayı işkence ve kötü muameleyle ilgili 13. maddede yer alan düzenlemenin, personele rücu ettirilmesinin "iç hukuku kapsayan" ve "zorunlu" olması biçiminde yenilenmesi uygun görünmektedir.

**657 SAYILI DEVLET MEMURLARI KANUNUNDA
DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN TEKLİFİ**

MADDE 1- 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 13'üncü maddesinin 2'nci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“İşkence ya da zalimane, gayri insani veya haysiyet kırıcı muamele suçları ve zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince verilen kararlar sonucunda Devletçe ödenen tazminatlar bu eylemlerden sorumlu personele rücu edilmesi zorunludur.”

MADDE 2- 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 13'üncü maddesine aşağıdaki fıkra, 3'üncü fıkra olarak eklenmiştir:

“Türk Ceza Kanunu'nun 94, 95 ve 96'ncı maddelerinde yazılı işkence, zalimane, gayri insani, zalimane, aşağılayıcı ya da haysiyet kırıcı eylemlerden dolayı ve 256'ncı maddede yazılı zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması dolayısıyla ceza yargılaması sonucu kesin hükümle mahkûm olan kamu görevlilerine, ikinci fıkra hükmü gereği, mağdurun tedavi masrafları ile ödenen tüm tazminatların rücu edilmesi zorunludur.”

MADDE 3- 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 13'üncü maddesine aşağıdaki fıkra, 4'üncü fıkra olarak eklenmiştir:

“Devletçe ödenen tazminatın sorumlu personele maddi imkânsızlık veya benzeri herhangi bir nedenle rücu edilememesi durumunda tazminat, buna yol açan olayın meydana geldiği sırada Başbakanlık görevini yürüten kişiye ve ilgili Bakana eşit oranda rücu edilir.”

MADDE 4- Bu kanun yayımlandığı tarihte yürürlüğe girer.

MADDE 5- Bu kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.